

УДК 378.147:33

Наталія Наталевич

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ В УМОВАХ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Стаття присвячена дослідженню проблеми формування економічної компетентності майбутнього фахівця з культурології у вищому педагогічному навчальному закладі.

Ключові слова: професійна компетентність, економічна компетентність, фахівець із культурології, менеджер культури та освіти.

Статья посвящена исследованию проблемы формирования экономической компетентности будущего специалиста культурологии в высшем педагогическом учебном заведении.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, экономическая компетентность, специалист из культурологии, менеджер культуры и образования.

This article deals with the problems of formation the economic competence of a future cultural studies expert in a higher educational establishment.

Key words: professional competence, economic competence, cultural studies expert, manager of culture and education.

Постановка проблеми. Перед вищою професійною освітою поставлені завдання підготовки фахівців, здатних задовольняти постійно мінливі вимоги ринкового середовища, адекватно реагувати і пристосовуватися до складних умов сучасного соціуму.

Найважливіше завдання ВНЗ – формування достатнього рівня системних соціально-економічних знань, умінь прийняття рішень, що складають фундамент діяльності в різних сферах. Економічна компетентність, будучи одним із перших інструментів створення засобів адаптації особистості до соціально-економічних змін, служить способом розвитку особистості, поширення економічних знань, засобом формування людського капіталу. Тому розвиток економічної компетентності майбутніх фахівців являє собою складний, ймовірний процес, головною властивістю якого є незворотні і закономірні позитивні зміни.

Сучасні економічні відносини все більше зближуються за своєю технологією з шоу-бізнесом і соціально-культурною діяльністю. Економіка і культура в сучасному суспільстві тісно пов'язані, передбачають і доповнюють один одного. Тільки суспільство, у якому склалися і визріли розвинені форми співпраці ділового світу і сфери культури, здатне до саморозвитку й саморегуляції соціально-економічних і соціально-культурних процесів. У своєму

технологічному змісті сучасний менеджмент остаточно набув рис і форм технологій соціально-культурної діяльності.

Найважливішою метою системи професійної освіти є підготовка компетентних, творчо мислячих, конкурентоспроможних фахівців, здатних адаптуватися до змінних економічних умов, оперативно реагувати на вимоги ринку праці, орієнтуватися в потоках інформації, готових до подальшого безперервного професійного саморозвитку та самореалізації. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, у законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» наголошується, що основною метою освіти є формування громадянина і професіонала, подальше підвищення якості освітніх послуг та рівня управління галуззю. Професійна освіта як складова системи національної освіти сьогодні набуває значення чинника соціально-економічного, інтелектуального й духовного розвитку суспільства, її провідними сутнісними ознаками стають безперервність набуття знань та компетентність як запорука саморозвитку особистості, формування конкурентоздатності впродовж життя [5, с.26].

Для досягнення цієї комплексної мети важливе значення має в підготовці фахівців культурології формування їх професійної компетенції, що включає поряд з теоретичними знаннями і практичними вміннями професійно значущі якості особистості, а також її здатність і готовність реалізовувати їх на практиці.

Мета написання статті – актуалізувати й окреслити аспекти економічної компетентності професійної підготовки майбутніх фахівців культурології.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність являє собою інтегративну професійно-особистісну характеристику фахівця, що виражає його готовність і здатність виконувати професійні функції Фахівець-культуролог реалізує свої професійні компетенції в різних сферах: освіта, наука, культура, політика, менеджмент, економіка.

Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста передбачає гуманітарну та соціально-економічну, природничо-наукову, професійну та практичну підготовку студентів.

Стрімке зростання обсягу інформації вимагає від сучасного фахівця таких якостей, як ініціативність, винахідливість, підприємливість, здатність швидко і безпомилково приймати рішення, використовуючи творчий підхід до справи. Це особливо актуально для менеджера культури та освіти – фахівця, який охоплює сфери освітніх та соціально-культурних послуг

Зростання вимог до економічної компетентності фахівців і працівників соціально-культурної сфери, перехід від суто адміністративно-розподільчої технології управління сферою до все більш широкого використання економічних методів, від дотаційного бюджетного фінансування структур до фінансування програм, до конкуренції за бюджетні кошти, необхідності широкого залучення позабюджетних коштів, ідеологічний і політичний плюралізм, господарська самостійність – усе це радикально змінює вимоги до професіоналізму менеджера в соціально-культурній сфері. Якщо раніше він бачив себе переважно працівником «ідеологічного фронту», педагогом-вихователем, то тепер він повинен бути практично зорієнтований у технології маркетингу в комерційній і некомерційній діяльності, бути економічно і юридично грамотним фахівцем, бути повноцінно компетентним у питаннях економіки.

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в державі, актуалізують проблему формування економічної компетентності майбутніх фахівців культурології.

Тож виникає потреба у визначенні поняття «економічна компетентність фахівця культурології».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці, проводячи дослідження з проблеми використання компетентнісного підходу, виділяють такі напрями досліджень: компетентнісний підхід в освіті (Н. Бібік, І. Зязюн, О. Овчарук, О. Пометун); Професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу (В. Маслов, В. Бондар, Г. Єльнікова); професійна підготовка на основі стандарту компетентності (Л. Кравченко, В. Аніщенко, А. Михайличенко); професійна компетентність учителів (О. Савченко, Н. Лісова, В. Стрельников, Л. Шевчук); окремі види компетентностей: життєтворча компетентність (І. Єрмаков, І. Ящук), етична компетентність (Л. Хоружа), соціальна компетентність

(В. Ковальчук), цивілізаційна компетентність (К. Корсак), економічна компетентність (О. Ануфрієва,

Г. Дмитренко)

Під «економічною компетентністю» О. Ануфрієва вбачає «сукупність економічних знань та практичних умінь, досвіду, економічної культури та мислення, наявність стійкої потреби та інтересу до професійної компетентності [1, 87]».

В. Саюк зазначає, що економічна компетентність керівника ЗНЗ – це «інтегрована професійно-особистісна характеристика управлінця, яка включає ціннісні орієнтації, економічні знання, уміння, навички використовувати економічні важелі управління та особистісні якості для досягнення ефективного результату діяльності навчального закладу в ринкових умовах [7, с. 512]».

Узагальнюючи дані визначення науковців трактуємо економічну компетентність майбутнього фахівця культурології як здатність до результативного та ефективного здійснення управлінської діяльності у галузі освіти та культури на основі ґрунтовних економічних знань, умінь, навичок і особистісних якостей.

Отже, важливо визначити такі особистісні якості менеджера культури і освіти, які впливатимуть на його економічну діяльність:

1) спроможний вести за собою підлеглих, використовуючи свій авторитет, високий професіоналізм, позитивні емоції;

1) має певні комунікативні здібності, постійно встановлює контакти з партнерами і владою, успішно переборює внутрішні і зовнішні конфлікти;

4) наділений стратегічним мисленням, може формувати цілі, основні види діяльності та напрямки діяльності, визначає союзників і супротивників, власні переваги та напрямки їх використання;

5) новатор, який розуміє роль науки в сучасних умовах, уміє оцінити і без зволікання впровадити у практичну дію той або інший винахід або раціоналізаторську пропозицію;

6) має високий рівень культури, чесний, рішучий за характером і водночас розважливий. У практичному менеджменті культуролога неабияке значення набуває терпимість, розуміння, що не всі люди однакові;

7) це вихователь, котрий володіє високими моральними якостями, спроможний створити колектив і спрямувати його розвиток, сформувавати організаційну культуру колективу.

Усі ці обставини висувають нові вимоги до компетентності та професіоналізму працівника освітньої та соціально-культурної сфер – фахівця-культуролога.

Формуючи економічну компетентність культуролога до традиційних вимог культурологічного та гуманітарного характеру, слід додати знання з технології, організації, фінансового контролю й маркетингу в сучасних умовах. Для успішного виконання професійних функцій в умовах конкуренції необхідні глибокі теоретико-методологічні знання з основ економіки, менеджменту, фінансів, маркетингу, підприємницької діяльності, а також законодавчо-нормативної бази фінансово-економічної діяльності, управління персоналом тощо. Забезпечити формування економічної компетентності майбутніх фахівців культурології допоможуть такі дисципліни: економічна теорія, економіка культури, менеджмент і маркетинг у сфері культури.

Цей перелік передбачає наявність:

- сучасного економічного мислення як складової частини мислення професійного культуролога на рівні, достатньому для аналізу явищ економічного життя;

- спеціальних знань з економічної теорії, менеджменту та маркетингу в сфері освіти та культури, економіки освіти і культурного виробництва;

- умінь і навичок економічної діяльності;

- економічно значимих якостей особистості;

- знань теорії і методики економічного виховання і наявність відповідних економічних умінь і навичок;

- позитивне ставлення до ефективної економічної діяльності колективу.

Формування економічних знань майбутніх фахівців культурології здійснюємо на аудиторних (лекції, семінари, практичні) і позааудиторних (ділові ігри, форуми, конференції) заняттях. У майбутньому знання з економічних дисциплін стануть для студентів підґрунтям для проходження виробничої практики і самостійної роботи.

Для успішної реалізації розвитку економічної компетентності майбутніх культурологів необхідний комплекс педагогічних умов, що включає:

- 1) забезпечення орієнтованості рівня освіти студентів до поточних проблем економічної діяльності у сфері освіти та культури;
- 2) насичення освітнього процесу економічною інформацією;
- 3) збагачення міжпредметної взаємодії економічних дисциплін;
- 4) використання розвиваючого потенціалу проектного навчання.

Забезпечення випереджувального рівня освіти студентів по відношенню до поточних проблем економічної діяльності у сфері освіти та культури спрямована на забезпечення практико орієнтованого процесу розвитку економічної компетентності студентів ВНЗ, серед яких: підвищення рівня загальної та професійної культури фахівця; виховання соціально-моральної зрілості; зростання ролі соціальних, економічних, психолого-педагогічних знань у змісті спецдисциплін та виробничо-економічної практики; надання економічним знанням, умінням і навичкам міждисциплінарного характеру шляхом їх інтеграції на основі соціально-економічної та педагогічної спільноти та ін.

Насичення освітнього процесу економічною інформацією. Економіка - лише одна зі сфер суспільної діяльності людини. Існують ще моральні, естетичні, релігійні, філософські цінності, політичні переконання, історичні та наукові традиції. На основі цього можна зробити висновок, що економіку слід інтерпретувати як відкриту систему, що піддається впливу інших суспільних явищ, а не тільки як автономне утворення, яке розвивається виключно на основі своїх внутрішніх законів і реалізується своїми господарськими механізмами.

Збагачення міжпредметної взаємодії економічних дисциплін сприяє створенню у виші «смыслового простору», при якому дисципліни загальнонаукового циклу є методологічним підґрунтям до вивчення предметів психолого-педагогічного, спеціально-предметного циклів, які у свою чергу покликані демократизувати різні аспекти розвитку економічної компетентності студентів-культурологів і сприяють:

- а) змістовній інтеграції, упорядкованості і об'єднанню окремих освітніх елементів різних галузей науки, що раніше вивчалися незалежно одна від одної; б) процесуальній, вертикальній та горизонтальній інтеграції (здійснення різнорівневої, спадкоємної і послідовної освіти);
- в) мотиваційній інтерактивності (реалізація мети економічної підготовки студентів у сукупності глобальних, локальних проблем і завдань).

Використання розвивального потенціалу проектного навчання дає можливість придбати майбутньому фахівцеві такі елементи соціально-економічного досвіду, як досвід економічної діяльності, придбання економічних знань, формування психологічної, теоретичної і практичної готовності до самостійної економічної діяльності; уміння приймати рішення в конкретних економічних ситуаціях; здатність долати конфлікти, що виникають у процесі комунікації; уміння поєднувати індивідуальну та колективну роботу, здатність бути лідером команди, брати на себе відповідальність та ін.

Важливе значення для формування економічної компетентності фахівця культурології мають не лише знання економіки, але й оперування економічними уміннями і навичками. Тож під час викладання економічних дисциплін необхідно актуалізувати розкриття теми конкретними прикладами, проблемними ситуаціями, при цьому студент бере активну участь у процесі сприйняття та засвоєння інформації, має стосовно неї власну позицію, спроможний застосувати вивчене на практиці, творчо переосмислити, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами майбутньої професії.

Висновки. Таким чином, майбутній фахівець культурології – це фахівець, який теоретично і практично орієнтований у питаннях загальної та прикладної культурології, соціальної психології, знайомий із сучасними культурними процесами в тих суспільствах, у

середовищі яких йому доводиться працювати, практично орієнтований у механізмах і процедурах прийняття політичних рішень, у сучасному політичному житті, має розвинуте почуття смаку, гармонії, стилю, володіє іноземними мовами, здійснює управлінську діяльність у галузі освіти та культури, на основі ґрунтовних економічних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, розвинений у плані моральної та інтелектуальної культури, конкурентоспроможний фахівець, у підготовці якого економічна складова займає особливе місце.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці системи підготовки майбутнього фахівця культурології, зокрема щодо формування його економічної компетентності у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна компетентність у системі післядипломної педагогічної освіти: навч. посіб. / за ред. Г. А. Дмитренка . – К. : ЦППО, 2008. – 125с.
2. Зимова І.А. Ключові компетенції – нова парадигма результату сучасної освіти [Електронний ресурс] / І.А. Зимова // Інтернет-журнал «Ейдос».
3. Ісакова В. Компетентнісно орієнтований підхід до підготовки майбутнього фахівця економіки / В.Ісакова // Імідж сучасного педагога. – 2011. – №7. – С. 32-35.
4. Королюк С.В. Професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу як складова його управлінської культури / С.В. Королюк // Імідж сучасного педагога. – 2005. – № 9–10. – С. 45–48.
5. Кравченко Л.М. Концепція компетентнісно-концентричної підготовки менеджера у системі неперервної підготовки освіти / Л.М. Кравченко // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / [за заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Спецвип.8. – Ч.І. – Слов'янськ : СДПУ, 2012. – С.25-35.
6. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М., 2002. – 480 с.
7. Саюк В. І. Розвиток економічної компетентності педагогічних працівників у системі підвищення кваліфікації / В. І. Саюк // Вища освіта України. – К., 2006. – Т. 3. – С. 511–520.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталевич Наталія Петрівна – аспірантка кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка.

Надійшла до редакції 13.12.2012 р.